

Date: 5th May-2026

RAQAMLI MAKONDA AXBOROT ERKINLIGI VA DAVLAT XAVFSIZLIGI O'RTASIDAGI HUQUQIY MUVOZANAT MUAMMOLARI

Muhiddinova Shahrizoda Sharofiddin qizi
Toshkent davlat yuridik universiteti magistranti
muhiddinovashahrizoda15@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu tezida raqamli makonda axborot erkinligi va davlat xavfsizligi o'rtasidagi huquqiy muvozanatni ta'minlash muammolari tahlil qilinadi. Xalqaro va milliy huquq normalari, shu jumladan O'zbekiston Respublikasining "Axborot erkinligi prinsiplari va kafolatlari to'g'risida"gi Qonuni asosida cheklashlarning qonuniyligi, zarurligi va mutanosibligi masalalari ko'rib chiqiladi. Tadqiqotda axborot erkinligini haddan tashqari cheklashning demokratiyaga tahdidi va xavfsizlikni ta'minlash bahonasida huquqiy asossiz aralashuvlar xavfi yoritiladi. Natijalar shuni ko'rsatadiki, muvozanatni saqlash uchun mustaqil sud nazorati, shaffoflik va xalqaro standartlarga asoslangan yondashuv zarur.

Kalit so'zlar: Axborot erkinligi, davlat xavfsizligi, raqamli makon, ijtimoiy tarmoqlar, kiberjinoyatchilik, yolg'on axborot, mutanosiblik.

Аннотация: В данной тезисе анализируются правовые проблемы баланса между свободой информации и государственной безопасностью в цифровом пространстве. Рассматриваются вопросы законности, необходимости и пропорциональности ограничений на основе международных и национальных правовых норм, включая Закон Республики Узбекистан «О принципах и гарантиях свободы информации». В исследовании освещается угроза демократии от чрезмерных ограничений свободы информации и риски необоснованного вмешательства под предлогом обеспечения безопасности. Результаты показывают, что для сохранения баланса необходим независимый судебный контроль, прозрачность и подход, основанный на международных стандартах.

Ключевые слова: Свобода информации, государственная безопасность, цифровое пространство, социальные сети, киберпреступность, ложная информация, принцип соразмерности.

Abstract: This thesis analyzes the legal problems of balancing freedom of information and state security in the digital space. It examines the legality, necessity, and proportionality of restrictions based on international and national legal norms, including the Law of the Republic of Uzbekistan "On the Principles and Guarantees of Freedom of Information." The study highlights the threat to democracy from excessive restrictions on information freedom and the risks of unjustified interference under the pretext of security. The findings indicate that maintaining balance requires independent judicial oversight, transparency, and an approach grounded in international standards.

Keywords: Freedom of information, state security, digital space, social media, cybercrime, misinformation, proportionality principle.

Date: 5th May-2026

Raqamli texnologiyalar taraqqiyoti axborot almashinuvi jarayonlarini tubdan o'zgartirib, axborot erkinligini global miqyosda yangi bosqichga olib chiqdi. Ayniqsa, internet va ijtimoiy tarmoqlar orqali axborotning tezkor tarqalishi fuqarolarning axborot olish va uni tarqatish imkoniyatlarini kengaytirdi. Shu bilan birga, bu jarayon davlat xavfsizligi bilan bog'liq yangi tahdidlarni ham yuzaga keltirdi. Jumladan, yolg'on axborotlarning ommaviy tarqalishi, kiberjinoyatchilik va ekstremistik kontentning ko'payishi davlatning axborot siyosatida ehtiyotkor yondashuvni talab qilmoqda. Huquqshunos olim John Stuart Mill fikr erkinligini demokratik jamiyatning asosiy tayanchi sifatida ko'rsatib, "Fikrni cheklash insoniyatni haqiqatdan mahrum etishdir"²² deb ta'kidlaydi. Ushbu yondashuv bugungi raqamli makonda ham dolzarbligini saqlab qolmoqda.

O'zbekiston Respublikasida axborot erkinligi konstitutsiyaviy darajada mustahkamlangan bo'lib "Axborotni izlash, olish va tarqatishga bo'lgan huquqni cheklashga faqat qonunga muvofiq hamda faqat konstitutsiyaviy tuzumni, aholining sog'lig'ini, ijtimoiy axloqni, boshqa shaxslarning huquq va erkinliklarini himoya qilish, jamoat xavfsizligini hamda jamoat tartibini ta'minlash, shuningdek davlat sirlari yoki qonun bilan qo'riqlanadigan boshqa sir oshkor etilishining oldini olish maqsadida zarur bo'lgan doirada yo'l qo'yiladi"²³. "Axborot erkinligi prinsiplari va kafolatlari to'g'risida"gi qonunda axborotning ochiqligi, oshkoraligi va erkin foydalanish tamoyillari belgilangan. Shu bilan birga, mazkur huquq mutlaq emas. Chunki davlat suvereniteti, jamoat xavfsizligi va fuqarolarning huquqlarini himoya qilish maqsadida qonuniy cheklovlar joriy etilishi mumkin. Bu borada United Nations tomonidan qabul qilingan Fuqarolik va siyosiy huquqlar to'g'risidagi xalqaro paktning 19-moddasi muhim xalqaro standart hisoblanadi. Mazkur normaga ko'ra, axborot erkinligiga qo'yilgan cheklovlar uch mezonga javob berishi kerak: qonuniylik, legitim maqsad va zarurat-mutanosiblik. Huquq nazariyotchisi Thomas Emerson bu haqda shunday yozadi: "Davlat xavfsizligi erkinlikni cheklash uchun umumiy va noaniq asos bo'la olmaydi"²⁴. O'zbekistonda axborot erkinligini ta'minlash bo'yicha huquqiy baza mavjud, biroq raqamli xavfsizlikka oid normalarni qo'llashda mutanosiblik tamoyiliga qat'iy rioya qilish zarur. Aks holda, xavfsizlikni ta'minlash bahonasida erkinliklar haddan tashqari cheklanishi mumkin. Bu esa demokratik institutlarning rivojlanishiga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Xulosa qilib aytganda, axborot erkinligi va davlat xavfsizligi qarama-qarshi emas, balki bir-birini to'ldiruvchi institutlar sifatida qaralishi lozim. Asosiy vazifa - ular o'rtasida adolatli va huquqiy muvozanatni ta'minlashdir.

Adabiyotlar tahlili

Axborot erkinligi va davlat xavfsizligi o'rtasidagi muvozanat masalasi ko'plab xorijiy va milliy olimlar tomonidan keng o'rganilgan. Klassik liberal nazariya vakili John Stuart Mill fikr erkinligini jamiyat taraqqiyotining muhim sharti sifatida asoslab bergan.

²² Mill J.S., On Liberty, London: Parker, 1859, p. 34

²³ O'zbekiston Respublikasi Yangi tahrirdagi Konstitutsiyasi 2023-yil 33-modda

²⁴ Emerson T., The System of Freedom of Expression, Random House, 1970, p. 192

Date: 5th May-2026

Uning qarashlariga ko'ra, fikrlar xilma-xilligi haqiqatni aniqlashning asosiy vositasi hisoblanadi va har qanday cheklov ijtimoiy rivojlanishga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Zamonaviy huquq nazariyasida esa axborot erkinligi masalasiga nisbatan nisbatan muvozanatli yondashuv shakllangan. Xususan, Thomas Emerson o'z tadqiqotlarida so'z erkinligini demokratik tizimning ajralmas qismi sifatida e'tirof etgan holda, davlat tomonidan qo'yiladigan cheklovlar aniq va asoslangan bo'lishi zarurligini ta'kidlaydi. Xalqaro huquq doirasida mazkur masala United Nations tomonidan qabul qilingan International Covenant on Civil and Political Rights orqali tartibga solinadi. Ushbu hujjatning 19-moddasida axborot erkinligining chegaralari aniq belgilab berilgan bo'lib, unda har qanday cheklov qonuniylik, legitim maqsad va zarurat hamda mutanosiblik mezonlariga mos bo'lishi lozimligi ko'rsatilgan. Milliy darajada esa O'zbekistonda axborot erkinligi "Axborot erkinligi prinsiplari va kafolatlari to'g'risida" qonun orqali tartibga solinib, unda oshkorlik, ochiqlik va axborotdan erkin foydalanish tamoyillari mustahkamlangan.

Metodologiya

Mazkur tezisdaa bir nechta ilmiy-uslubiy yondashuvlardan foydalanildi. Avvalo, qiyosiy-huquqiy metod yordamida xalqaro va milliy qonunchilik normalari o'zaro solishtirildi. Bu usul axborot erkinligi va xavfsizlik o'rtasidagi muvozanatni ta'minlashda turli yondashuvlarni aniqlash imkonini berdi. Shuningdek, tizimli tahlil metodi qo'llanilib, raqamli makondagi axborot jarayonlari kompleks ravishda o'rganildi. Ushbu metod orqali internet va ijtimoiy tarmoqlarning nafaqat ijobiy, balki salbiy jihatlari ham ochib berildi. Bundan tashqari, normativ-huquqiy hujjatlarni sharhlash (interpretatsiya) usuli asosida amaldagi qonunlarning mazmuni va ularni qo'llash amaliyoti tahlil qilindi. Empirik kuzatuv elementlari orqali esa zamonaviy axborot tahdidlari (feyk yangiliklar, kiberjinoyatlar) misol tariqasida o'rganildi.

Tahlil va natijalar

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, raqamli texnologiyalar rivoji axborot erkinligini kengaytirish bilan bir qatorda yangi xavf-xatarlarni ham yuzaga keltirmoqda. Xususan, ijtimoiy tarmoqlarda yolg'on axborotlarning tez tarqalishi jamoatchilik fikriga bevosita ta'sir ko'rsatmoqda va bu holat ayrim hollarda ijtimoiy beqarorlikka sabab bo'lishi mumkin. Shu bilan birga, kiberjinoyatchilikning rivojlanishi davlatlarning axborot xavfsizligini ta'minlash borasidagi siyosatini kuchaytirishga majbur qilmoqda. Ammo tahlillar shuni ko'rsatadiki, ayrim hollarda xavfsizlikni ta'minlash choralarning haddan tashqari kuchaytirilishi axborot erkinligining asossiz cheklanishiga olib kelishi mumkin.

Natijalar asosida quyidagi xulosalarga kelindi:

axborot erkinligi va davlat xavfsizligi o'rtasida muvozanatni ta'minlashda mutanosiblik prinsipi hal qiluvchi ahamiyatga ega;

har qanday cheklov aniq huquqiy asosga ega bo'lishi va demokratik jamiyat talablariga mos kelishi zarur;

raqamli makonda davlat siyosati profilaktik va ma'rifiy choralar bilan uyg'unlashgan bo'lishi lozim. Umuman olganda, tadqiqot axborot erkinligi va davlat xavfsizligi o'rtasidagi munosabatlar antagonistik emas, balki o'zaro bog'liq va bir-birini

Date: 5th May-2026

to'ldiruvchi tizim ekanligini tasdiqlaydi. Eng muhim jihat – ushbu ikki institut o'rtasida huquqiy va amaliy muvozanatni saqlashdir.

Xulosa

Yuqoridagi tahlillar shuni ko'rsatadiki, raqamli texnologiyalar taraqqiyoti sharoitida axborot erkinligi va davlat xavfsizligi o'rtasidagi munosabatlar yanada murakkablashib bormoqda. Internet va ijtimoiy tarmoqlar orqali axborot almashinuvi tezlashgani fuqarolarning fikr bildirish va axborot olish imkoniyatlarini kengaytirgan bo'lsa-da, bu jarayon bilan birga yangi xavf-xatarlar ham yuzaga kelmoqda. Xususan, yolg'on axborotlarning keng tarqalishi, kiberjinoyatchilik va zararli kontentlar davlat va jamiyat barqarorligiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Shu nuqtai nazardan, axborot erkinligini ta'minlash masalasida mutlaq erkinlik yoki mutlaq cheklov yondashuvlari samarasiz ekanligi ayon bo'ladi. Eng maqbul yo'l — bu erkinlik va xavfsizlik o'rtasida muvozanatni ta'minlashdir. Bunda asosiy mezon sifatida qonuniylik, legitim maqsad va mutanosiblik tamoyillariga qat'iy rioya etilishi lozim. Ayniqsa, davlat tomonidan joriy etiladigan har qanday cheklov aniq asoslangan, zarur va eng kam darajada bo'lishi kerak. O'zbekiston misolida olib borilgan tahlillar mamlakatda axborot erkinligini ta'minlash bo'yicha mustahkam huquqiy baza shakllanganini ko'rsatadi. Biroq raqamli xavfsizlikni ta'minlash jarayonida ushbu normalarni amaliyotda qo'llashda ehtiyotkorlik va muvozanat zarur. Aks holda, xavfsizlikni ta'minlash niqobi ostida fuqarolarning asosiy huquq va erkinliklari cheklanishi xavfi yuzaga keladi.

Xulosa qilib aytganda, zamonaviy raqamli jamiyatda axborot erkinligi va davlat xavfsizligi bir-biriga qarama-qarshi tushunchalar emas, balki o'zaro uyg'un holda rivojlanishi zarur bo'lgan institutlardir. Ularning samarali uyg'unligi esa huquqiy davlat va demokratik jamiyat barqarorligining muhim omili hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. Toshkent, 2023.
2. O'zbekiston Respublikasi. Axborot erkinligi prinsiplari va kafolatlari to'g'risida qonun.
3. John Stuart Mill. On Liberty. London: John W. Parker and Son, 1859.
4. Thomas Emerson. The System of Freedom of Expression. New York: Random House, 1970.

